

Lector univ. drd. George Enache

**ÎNSEMNĂRI DESPRE O FRUMOASĂ
ȘI ÎNDELUNGATĂ PRIETENIE:
ARHIEPISCOPUL ANTIM NICA
ȘI ARHIMANDRITUL VARLAAM CHIRIȚĂ**

Nici un istoric care se apleacă asupra istoriei Basarabiei nu poate ignora excepționala viață religioasă care a înflorit de-a lungul vremurilor pe aceste meleaguri și rolul jucat de diverse personalități ecleziastice în viața poporului român trăitor la est de Prut. „Misticismul“ și măreția liturghiilor basarabene au fost printre primele elemente care au stârnit interesul românilor din Vechiul Regat și din Transilvania¹ după Marea Unire când, după secole de despărțire, întreg neamul se aduna în aceeași matcă, aducând însă firesc experiențe și tradiții diverse din spațiile culturale care dominaseră până atunci această zonă. După cum prea bine se știe, Basarabia a fost integrată după 1812 în cadrul Imperiului Rus, fiind supusă unui intens proces de rusificare, printre altele și prin intermediul Bisericii. Stilul specific al imperialismului rusesc și condițiile concrete din Basarabia au făcut ca impunerea limbii rusești și a culturii ruse să nu producă rezistența înverșunată pe care românii ardeleni au opus-o maghiarizării. Integrați Bisericii Ruse, preoții români din Basarabia au desfășurat, conform mărturiilor lui Nicolae Popovschi², o remarcabilă activitate pastorală, deopotrivă în limba română sau

1. Vezi frumoasa carte a lui Boris Buzilă, *Din istoria vieții bisericești din Basarabia*, București-Chișinău, 1996, p. 239-260. Dintre autorii interbelici, Radu Dragnea este cel care se va ocupa în mod deosebit de „geniul românesc basarabean“ (vezi George Enache, *Ortodoxie și putere politică în România contemporană*, București, 2005, p. 274-275).

2. Nicolae Popovschi, *Istoria Bisericii din Basarabia în veacul al XIX-lea sub ruși. Din negura trecutului - crâmpie de amintiri*, ediție îngrijită de Iurie Colesnic, Chișinău, 2000, p. 36-313.

cea rusă, dar fără a fi și adevărați lideri naționali, așa cum a fost cazul cu preoții ortodocși din Ardeal, deși au existat numeroase cazuri de preoți care au cerut autorităților dreptul de a sluji și predica în limba română, devenind exponenți ai spiritului național românesc. Este demn de menționat în acest sens cazul viitorului mitropolit Gurie Grosu, cel care, în condițiile tulburi de după declanșarea Revoluției în Rusia, a avut o contribuție decisivă în reorientarea Basarabiei către patria-mamă.

Intrată sub autoritatea firească a Patriarhiei Române, Biserica din Basarabia aducea cu ea, după cum am mai spus, excepționalul tezaur al vieții duhovnicești, obișnuindu-se în același timp să poarte haina românității care îi fusese refuzată atâția ani. Înființarea Facultății de Teologie din Chișinău a avut tocmai scopul de a forma preoți mărturisitori vrednici ai credinței și buni români. Printre primii tineri preoți basarabeni formați pe deplin în cadrul Ortodoxiei românești, s-au numărat doi care vor avea destine de excepție, deși extrem de diferite. Este vorba de *Antim Nica*, viitorul arhiepiscop al Tomisului și Dunării de Jos și de arhimandritul *Varlaam Chiriță*.

Cei doi iluștri reprezentanți ai Ortodoxiei românești din Basarabia vor deveni și foarte buni prieteni, o prietenie marcată de marile frământări ale istoriei, cu puține regăsiri și lungi îndepărtări, pe care încercăm să o reconstituim parțial în următoarele rânduri, din puținele fragmente risipite prin varii arhive. Și, deoarece personalitatea arhimandritului Chiriță a fost, din păcate, pe nedrept uitată în spațiul eclezial românesc, în timp ce datele esențiale ale biografiei arhiepiscopului Antim sunt în general cunoscute³, am ales ca, în cele ce urmează, să trasăm principalele coordonate ale vieții părintelui Varlaam, activitatea sa în slujba ideii românești, marcând cu fiecare prilej momentele când destinul său s-a intersectat cu cel al vlădiciei de la Dunărea de Jos⁴.

Născut în satul Voronovița, județul Hotin, la 24 ianuarie 1909, în fa-

3. O abordare mai recentă în George Enache, *op.cit.*, p. 280-289.

4. Biografia părintelui Varlaam Chiriță am reconstituit-o pornind de la două lucrări esențiale: cartea citată a lui Boris Buzilă și teza de doctorat a Ludmilei Tihonov, *Politica statului sovietic față de cultele din R.S.S. Moldovenească (1944-1965)*, Chișinău, 2004, 167 p. În Anexă sunt cuprinse mai multe documente din Arhivele Naționale ale Republicii Moldova, referitoare la activitatea lui Varlaam Chiriță după Al Doilea Război Mondial. La acestea se adaugă studiul, deocamdată inedit (urmează să fie publicat într-un volum coordonat de Adrian Nicolae Petcu la Editura Nemira), intitulat *Arhimandritul Varlaam Chiriță*, aparținând unui tânăr și de viitor ieromonah basarabean, Iosif Pavlinciu. Acesta folosește, în general, aceleași surse arhivistice ca și Ludmila Tihonov, dar aduce unele

milia preotului Mihai Chiriță, viitorul arhimandrit primește la botez numele de Vladimir. Conform mărturiilor, tatăl său era o personalitate în rândurile clerului, cu un destin sinuos și contradictoriu, fiind inițial un adept al imperialismului rusesc, pentru ca mai apoi să i se deschidă ochii și să devină un înflăcărat patriot român⁵. Urmând tradiția familiei, tânărul Vladimir, ajuns la vârsta studenției, se înscrie la Facultatea de Teologie din Chișinău, pe care o finalizează în 1931 cu rezultate deosebite.

În același an își finaliza studiile teologice și Alexandru Nicov (Nica). Cei doi eminente absolvenți vor fi propuși de mitropolitul Gurie pentru continuarea studiilor în străinătate. Alexandru Nica va studia la Beirut problema misionarismului între mahomedani, în timp ce Vladimir Chiriță va frecventa timp de un an cursurile Institutului Teologic Sfântul Serghie din Paris⁶.

În 1935, cei doi tineri teologi intră în rândurile cinului monahal. Alexandru Nica este tuns în monahism în iunie, primind numele călugăresc de Antim, iar Vladimir Chiriță devine monahul Varlaam în februarie, închinându-se la Mănăstirea Țigănești din județul Orhei. După cum bine observă Boris Buzilă, aceste nume călugărești nu sunt alese întâmplător, amintind de marii mitropoliți Varlaam (autorul Cărții românești de învățătură) și Antim Ivireanul, expresie limpede a spiritului misionar duhovnicesc și național de care erau animați cei doi⁷.

În 1936, Varlaam Chiriță este hirotonit ieromonah, iar în 1937 este trimis la Ierusalim în calitate de superior al Bisericii și Căminului românesc ce tocmai fuseseră ridicate în Orașul Sfânt⁸. Evident, acest lucru reprezenta o mare onoare pentru tânărul monah, dar, în același timp, măsura avea drept scop să-l îndepărteze de mitropolitul Gurie care, în urma unor intrigă, fusese suspendat pe o perioadă nedefinită din scaunul vlădicesc al Chișinăului.

lămuriri suplimentare. L-am invocat aici spre atenția celor interesați. La acestea se adaugă propriile rezultate din consultarea unor documente provenind din Arhivele Naționale Istoric-Centrale - București (ANIC), Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (ACNSAS) și biblioteca Episcopiei Dunării de Jos - Galați.

5. După 1944 va fi deportat pentru 10 ani în Kazahstan din pricina convingerilor sale românești (vezi Boris Buzilă, *op.cit.*, p. 187).

6. George Enache, *op.cit.*, p. 281; Iosif Pavlinciu, *op.cit.* Vezi și *Congresul Național Bisericesc, sesiunea ordinară din octombrie 1935*, București, 1936, p. 160.

7. Boris Buzilă, *op.cit.*, p. 187.

8. *România și Țara Sfântă la două milenii de creștinism*, coord. Ignatie Monahul și Gh. Vasilescu, București, 1999, p. 299.

În februarie 1938, Varlaam se întoarce în țară fiind bolnav, conform celor scrise de Iosif Pavlinciuc. Întoarcerea sa în țară a avut însă și altă motivație, el inițiind împreună cu monahul Nicodim Ioniță Comitetul „pentru cauza mitropolitului Gurie”⁹. Chiriță îl îndeamnă pe mitropolit să vină la Chișinău, cu prilejul votării Constituției carliste și să stârnească o „mișcare de masă” menită să-l repună în drepturi. Deoarece activitatea sa era supravegheată de Siguranță, „complotul” este dejucat, iar Varlaam este trimis la mănăstirea sa de metanie. În septembrie 1939 este numit de locțiitorul de mitropolit al Basarabiei, Efrem Enăchescu, stareț la Mănăstirea Adormirii Maicii Domnului de la Țipova, județul Orhei, de unde se transferă în aprilie 1940 la Catedrala din Bălți¹⁰. Aici îl va găsi ultimatumul sovietic, el alegând să rămână în Basarabia și după ocuparea acesteia de către ruși, deși o parte din familie se refugiasse dincoace de Prut.

Sunt mai multe motive care au stat la baza deciziei lui Chiriță de a rămâne în Basarabia. Unul dintre ele este, fără îndoială, legat de cele suferite de el în cazul mitropolitului Gurie. O dovadă în acest sens este însemnarea lui Dudu Velicu, fost secretar al patriarhului Miron Cristea, devenit colaborator al lui Eugen Cristescu, directorul SSI, pe o scrisoare trimisă de Varlaam Chiriță unui frate al său în 5 aprilie 1941 și interceptată probabil de serviciile secrete românești: „Este călugărul bun cărturar, numit din partea Ministerului Cultelor, preotul Bisericii Ortodoxe Române din Ierusalim, revocat înainte de a pleca, retras în Basarabia la metanie prin ordin și scârbit a rămas în Basarabia”¹¹. Părinții au fost un alt motiv temeinic de a rămâne, la care se adaugă dragostea pentru Basarabia și dorința de a apăra ceea ce mai rămăsese din spiritualitatea locurilor natale¹². Toate acestea le aflăm din aceleași epistole trimise de Varlaam fraților săi, refugiați lângă București. Redăm în continuare câteva fragmente din aceste scrisori interesante deopotrivă sub aspect istoric și duhovnicesc:

9. Date despre cazul mitropolitului Gurie și implicarea în acțiuni de sprijinire a acestuia din partea lui Varlaam Chiriță vezi la Boris Buzilă, *op.cit.*, p. 284-324. Despre modul în care autoritățile statului monitorizau pe mitropolit și pe fideliile acestuia vezi ANIC, fond DGP, dosar 45/1937.

10. Iosif Pavlinciuc, *op.cit.*

11. ANIC, fond Dudu Velicu, dosar 1347, f. 213.

12. Ludmila Tihonov oferă amănunte despre cele petrecute pe tărâm bisericesc în Basarabia după ocupația sovietică. Noile autorități au luat imediat măsuri de aplicare radicală a programului ateist din restul Imperiului Roșu, prin închiderea de biserici și mănăstiri și prin impunerea unor chirii exorbitante celor rămase deschise, drept condiție

„Iubiții mei frați, n-am certitudinea că aceste rânduri le veți ceti. Nădejdea totuși îmi este înaripată. Am cetit, de ale voastre, două sau trei scrisori. Ne-a părut bine la toți când am înțeles cum v-ați aranjat în această tulburătoare viață. Noi am rămas în pământul Basarabiei neclintit... Am intervenit la Moscova și am obținut revenirea unui episcop, deoarece ai noștri toți au plecat. La început ne-a fost greu să aranjăm ceva, dar cu timpul greutățile s-au înlăturat. Episcopul s-a impus și viața bisericească s-a echilibrat. Eu am rămas pe loc suferind toată metamorfoza și înregistrând evenimentele. Astăzi, de fapt, stau la conducerea Eparhiei Bălțiului, cu mari supărări din partea multor petiționari, pe care nu pot să-i satisfac.

Chișinăul, Bălțiul, Ismailul și Cernăuțiul au un singur episcop, Alexie Sergheev la Chișinău. Dar în centrele respective s-a organizat conducerea eparhială locală. Sunt foarte curios să aflăm care este opinia bisericească despre mersul Bisericii de la noi. Mai ales, în cercurile bisericești bucureștene. Ce părere are mitropolitul Gurie? Dar Sinodul? Scrieți-mi fără întârziere câteva scrisori, ca cel puțin una să ajungă. Și toate cele cât se poate mai amănunțit. Situația este așa de neobișnuită, încât nu se poate să nu geamă Bucureștiul de opinii.

Scrieți-mi iarăși despre viața voastră de toate zilele: pastorală, familială, gospodărească... Cu nețărmită dragoste vă sărut pe toți și vă doresc la toți pace. Aștept răspuns¹³.

Pe 4 aprilie același an, Varlaam trimite o nouă scrisoare în țară, cu un caracter mult mai personal, care dezvăluie mai bine toate frământările sale sufletești:

pentru a funcționa pe mai departe. Preoții rămași în Basarabia (puțin mai mult de jumătate din cei existenți înainte de 26 iunie 1941) vor fi aspru monitorizați pentru credința lor, dar și pentru sentimentele românești, unii găsindu-și moartea în urma torturilor la care au fost supuși. În paralel se desfășoară vechea politică țaristă de rusificare cu ajutorul Bisericii, prin înființarea unei administrații eparhiale la Chișinău sub conducerea episcopului Alexie de Tula, impus de Serviciile Secrete Sovietice, în septembrie 1940 (Ludmila Tihonov, *op.cit.*, p. 23-34).

13. ANIC, fond Dudu Velicu, dosar 1347, f. 213-215 (scrisoare datată 26 martie 1941, Bălți și adresată părintelui Ioan M. Chiriță, Băneasa, județul Ilfov). Documentul este deosebit de interesant deoarece vine să lămurească unele inițiative ale lui Varlaam Chiriță din această perioadă tulburătoare. El inițiază la sfârșitul anului 1940 un congres preoțesc menit să reorganizeze viața Ortodoxiei basarabene sub patronajul episcopului Alexie. Ludmila Tihonov arată că aceste acțiuni au fost calificate drept antisovietice, iar clerul basarabean a

„Depărtatul, iubitul meu frate,

Ți-am primit ieri cartea ta poștală din 28 februarie. Ne bucurăm cu toții noi, cei rămași, pentru organizarea voastră. E greu prin locuri străine. Dar să dăm slavă lui Dumnezeu, că toți ați fost primiți acolo frățeste și sunteți bine aranjați. Câți nu se știu unii de alții? Câți au murit de scârbe, de cutremur, de alte năprasne! Mulțumim pentru grija voastră de noi. Dar, după cât știu eu, nici tata, nici mama nu sunt dispuși să-și lase cuiburile.

Te mai rog o dată: trăiești aproape de București. Află tot ce se poate ști de la cercurile bisericești bucureștene despre Basarabia bisericească! Ne interesează mult opinia lor. Tot ceea ce s-a scris prin ziare, jurnale despre episcopi și despre ritualul Bisericii de aici. Ceea ce va ajunge ne va fi de mare folos. Ce face vlădica Gurie? Dar vlădica Dionisie? Cum își justifică ei fuga? Oare uitat-au de Păstorul cel bun? Scrie-mi tot și de câteva ori, ca să pot primi ceva.

[...] Umbra, sub toate raporturile, a ieșit din albia ei și a apucat-o razna, în toată lumea civilizată. Este un faliment general al civilizației europene. Voi acolo poate nu o simțiți în măsura în care noi aici o simțim. De aceea, te-aș sfătui frățeste și te conjur pe tot ce am mai scump: nu pune temelii de lut pe ruinele unui veac. Căminul tău va fi un horn mic pe creștetul gigantic al unei ruine, care se clatină de la zi

trebuie să se organizeze independent, intrând însă în vizorul organelor de represiune, mulți fiind deportați (Ludmila Tihonov, *op.cit.*, p. 24). Scrisoarea demonstrează că la începutul anului 1941, părintele Chiriță era mulțumit de planul său, de a se folosi de autoritatea episcopului rus pentru a permite continuarea slujirii lui Dumnezeu, fostele eparhii continuând să funcționeze *de facto* sub controlul basarabenilor. El cere însă opinia celor din țară față de acțiunile sale deoarece putea fi considerat că a devenit un colaborator. La rândul său, Boris Buzilă, pe baza unor mărturii contemporane, conturează un profil deloc măgulitor al acestui Alexie de Tula, pe care-l consideră un agent provocator, care nu pierdea nici un prilej să-i amenințe pe preoții care făceau cerere de repatriere, deși au existat și unele gesturi de condescendență (Boris Buzilă, *op.cit.*, p. 354-357). E vorba de trei perspective diferite: episcopul nou instalat, deși este agent sovietic, nu se poate manifesta de la început într-un mod brutal, fapt care nu se pune în discuție în cazul organelor de represiune, care intervin rapid și fără ocolișuri. Varlaam Chiriță încearcă să se folosească de faptul că cel puțin slujbele religioase se puteau desfășura, fiind însă obligatorie intrarea sub oblăduirea ierarhului recunoscut de oficialități. Este o încercare de folosire a cadrului existent pentru a se obține ce era posibil pentru continuarea vieții religioase. De altfel, la revenirea trupelor române în Basarabia în vara anului 1941, Chiriță va fi rapid reintegrat în rândurile clerului

la zi. Este inevitabil să împarți soarta terenului pe care te-ai așezat. Eu te sfătuiesc să te refugiezi în tine. Să-ți faci un cuib solitar între stânci de granit. Ca un vultur înaripat și neajuns. De acolo vei plana fericit și netulburat deasupra micimilor acestui veac deșert. Să nu crezi că este frazeologie deșartă vorbele de mai sus. N-aș îndrăzni să mi te dau pildă. Dar privește la oamenii mari: toți au fost solitari. Iar patronul tău, Sf. Ioan Botezătorul, este culmea pustniciei mărturisite de Hristos. Ce mărgăritar de pildă îți stă înaintea; gândește-te bine.

Cu multă dragoste...¹⁴.

Aceste cuvinte frumoase și profunde amintesc de poetul care fost Varlaam Chiriță, el reușind să tipărească până în acel moment mai multe volume de versuri.

Eliberarea Basarabiei de sub jugul sovietic îi aduce noi speranțe, el implicându-se activ în acțiunea de refacere a vieții duhovnicești atât în Basarabia, dar mai ales în Transnistria, unde are ocazia să se întâlnească și să colaboreze cu vechiul său coleg de facultate, Antim Nica¹⁵. Acesta, între 15 septembrie 1941 și 15 august 1943, va sluji în calitate de vicar al celor doi conducători succesivi ai Misiunii Ortodoxe Române din Transnistria: Iuliu Scriban și Visarion Puiu. Pe 23 decembrie 1943, Antim Nica era numit șef al misiunii, iar Chiriță era chemat ca să-i fie colaborator apropiat¹⁶.

Apropierea frontului de hotarele Transnistriei determină personalul Misiunii Ortodoxe să fie retras în țară pe 15 februarie 1944. Din nou, drumurile celor doi se despart. Antim Nica devine un efemer episcop de Cetatea Albă unde nu va ajunge niciodată datorită ocupației sovietice, în timp ce Varlaam Chiriță se hotărăște să rămână din nou pe plaiurile natale sperând, probabil, să găsească din nou un *modus vivendi*. La început, acest fapt a părut să-i

românesc, nefiind prin urmare considerat trădător.

14. ANIC, fond Dudu Velicu, dosar 1347, f. 216-217.

15. Acesta a ales în vara anului 1940 să se refugieze în țară, unde devine preot la Mănăstirea Antim și la Catedrala Patriarhală, în iulie-noiembrie 1940. Din noiembrie 1940 este pentru un an asistent la Facultatea de Teologie din Iași.

16. În luna martie 1942 este numit stareț la Mănăstirea Berșad din orașul Balta și subprotopieru al județului Balta, raionul Berșad. Conform celor prezentate în periodicul „Transnistria creștină“, Varlaam Chiriță s-a dovedit „un preot cu multă pricepere și râvnă“.

În octombrie același an este transferat la Odessa, unde este numit stareț la Mănăstirea Sfântului Pantelimon și exarh al mănăstirilor din Transnistria. În februarie 1944, episcopul Antim Nica îl numește inspector eparhial și coordonator al Școlii spirituale din orașul Odes-

reușească, deoarece a fost numit de noul episcop rus al Chișinăului, Ieronim, drept exarh al mănăstirilor din Basarabia. Curând însă este marginalizat și trimis ca preot într-o mică parohie de sat. Lucrurile nu s-au oprit însă aici. Acum, autoritățile sovietice aveau suficient timp ca să-și pună planurile în aplicare. Pe 24 aprilie 1946, Varlaam Chiriță este arestat și condamnat la 10 ani de muncă silnică în lagărele din Siberia¹⁷, de unde se va întoarce abia în 1954.

Date despre activitatea sa după întoarcerea din lagăr putem afla din mai multe documente redactate în limba rusă și publicate de Ludmila Tihonov. Astfel, după mai multe încercări de a se stabili la o mănăstire, primește în cele din urmă o mică parohie, la Rublenița, în fostul județ Soroca, dar și aici va avea neazuri deoarece este supravegheat pentru sentimente naționaliste românești și pentru activitatea sa din Transnistria¹⁸. Într-un raport al secretariatului Arhiepiscopiei Chișinăului din 1960, se menționează în mod expres prietenia sa cu Antim Nica, devenit între timp episcop-vicar patriarhal, element care constituia o circumstanță agravantă a situației în care se afla¹⁹. Va cere de mai multe ori un transfer, deoarece trăia într-o mizerie cruntă. Transferul i se va aproba în cele din urmă în 1957, dar tocmai în Eparhia Ujgorod, pentru a nu mai agita spiritele în Basarabia. Atunci, se hotărăște să anunțe oficial ieșirea sa de sub ascultarea Patriarhiei moscovite și să-și afirme apartenența la Patriarhia Română, printr-o scrisoare datată 1 aprilie 1958. În plus, pe 1 iunie 1958, Varlaam Chiriță scrie și episcopului Nectarie, care conducea în acei ani Eparhia Chișinăului, acuzându-l de colaborare la distrugerea vieții religioase din Basarabia²⁰.

Aceste scrisori au inflammat spiritele la Moscova și la Chișinău. Considerat un element periculos²¹, arhimandritul Varlaam este judecat pe 31 iunie 1958 de Sfântul Sinod moscovit și caterisit²².

Cu toată graba autorităților ecleziastice ruse, acțiunea lui Varlaam Chiriță a ajuns să fie cunoscută și în România, unde a stârnit vii emoții, iar cel care a jucat un rol important în sprijinirea acțiunilor arhimandritului basarabean

sa (Iosif Pavlinciuc, *op.cit.*; vezi și „Transnistria creștină“, an. I [1942], nr. 1-2, p. 42, 49).

17. Iosif Pavlinciuc, *op.cit.*

18. Ludmila Tihonov, *op.cit.*, p. 135.

19. *Ibidem*, p. 134.

20. *Ibidem*, p. 131-133.

21. *Ibidem*, p. 130.

22. *Ibidem*, p. 129.

a fost nimeni altul decât Antim Nica. De altfel, cele mai multe date despre atitudinea patriarhului Justinian și a colaboratorilor săi apropiați față de această chestiune le putem afla din dosarul personal întocmit de Securitate lui Antim Nica. Aici am identificat o notă informativă unde se spune, printre altele: „Astfel [Justinian, n.n.] zicea că el a discutat cu Alexei [patriarhul Moscovei] și cu Carpov (fostul președinte al Comitetului de Culte la Moscova) chestia Basarabiei și le-a spus că Biserica Rusă duce acțiune de deznaționalizare a românilor din Basarabia, fiindcă nu-i lasă să folosească limba română în Biserică, ci numai cea slavo-rusă. Le-a mai spus că el va ridica problema aceasta în for interortodox, căci se procedează necanonic. Carpov care asculta atent l-a felicitat în mod discret printr-o strângere de mână pe la spate.

Trecând apoi în grădina Mănăstirii Antim, și acolo fiind de față și episcopul vicar Teoctist [Arăpașu], episcopul Antim [Nica] a continuat:

Pe patriarh l-a intrigat și l-a preocupat chestiunea Bisericii din Basarabia, fiindcă a primit scrisori de acolo și chiar o telegramă din partea arhimandritului Varlaam Chiriță, prin care acesta declara că nu este canonică jurisdicția lui Alexei asupra Bisericii din Basarabia și cerea ca el să fie primit sub jurisdicția lui Justinian.

Aceeași telegramă o trimisese Chiriță și lui Alexei. Ca urmare, Alexei l-a socotit ieșit din clerul Bisericii Ruse și nu i-a mai dat nici ascultare, iar după aceea a ajuns mai rău²³.

Situația lui Varlaam Chiriță devenise într-adevăr gravă, iar rușii nu erau câtuși de puțin dispuși la dialog pe o chestiune atât de sensibilă precum jurisdicția asupra Bisericii basarabene. De altfel, autoritățile sovietice și colaboratorii din interiorul Bisericii se pregăteau pentru a da o lovitură cumplită Ortodoxiei basarabene prin închiderea unui număr important de mănăstiri și biserici²⁴. Dacă Varlaam Chiriță nu mai este arestat se datorează poate și intervențiilor Patriarhiei Române, însă este marginalizat, iar oprirea de la slujirea celor sfinte îl va apăsa foarte mult. În lunile mai și septembrie,

23. George Enache, Adrian Nicolae Petcu, *Biserica Ortodoxă Română și Securitatea. Note de lectură*, în „C.N.S.A.S. Studii, 1, Totalitarism și rezistență, teroare și represiune în România comunistă”, București, 2001, p. 134.

24. În 1959 au fost închise 8 mănăstiri și 159 de biserici (amănunte la Ludmila Tihonov, *op.cit.*, p. 60-64).

el va redacta mai multe scrisori către episcopul Nectarie, cu rugămintea ca să fie reprimat în rândurile preoțimii slujitoare²⁵, dar se pare că nu primește nici un răspuns. Se stabilește la Călărași, în ținutul Lăpușnei, și pentru a-și câștiga existența devine brutar.

În 1961 este închisă vestita Mănăstire Hârbovăț, iar în 1962 ultimele două mănăstiri de călugări. De fiecare dată, Varlaam îi scrie episcopului Nectarie pe care îl felicită ironic pentru rolul jucat în distrugerea monahismului basarabean²⁶. Restul vieții părintele Chiriță și-l va petrece într-o singură demnă, „singur printre lupi”²⁷, scriind poezii și purtând corespondență cu rudele și prietenii săi din România. Evident, nu putea fi uitat vechiul său coleg și prieten, Antim Nica. Acesta, deși a ajuns în demnități înalte, nu și-a uitat niciodată locurile natale și a fost mistuit permanent de dorința de a le revedea. Cum erau prea multe piedici pentru realizarea acestui vis, el l-a rugat pe Varlaam Chiriță să meargă la Bogzești și să-i povestească într-o scrisoare ce mai e prin satul părinților săi. Deși încărcat de propriile griji, părintele Chiriță se va strădui să îndeplinească dorința fostului său coleg și îi scrie acestuia o scrisoare emoționantă. Iată cuprinsul ei:

„Călărași, 2.06.1966

P.S. Părinte Antim,

Mănat de un deziderat chiriarhal, adresat în trecut unui veteran ecleziastic din Moldova de dincoace, mi-am purtat pasul bătrân spre vatra Bogzeștilor la 1 iunie, între 16 și 18 p.m. La gura satului m-au întâmpinat vii, de-a stânga și spice înclinate de grâu în dreapta. La marginea satului, o frumoasă dumbravă de nucari, ca la 30 - 40 de ani, rar puși și de aceea frumoși de tot. Oamenii prășeau păpușoi și la atârănarea mea, o femeie în vârstă s-a oferit să mă conducă la curtea părintelui Anania [...]

M-a mirat satul mic, pitit într-un cotlon, în semicerc și m-am gândit cum a voit Cel de Sus ca un sat din cele mai puțin cunoscute să nască pe cel mai mare om ecleziastic de la noi?!

Pământul tot așa de darnic, dar fața lui este schimbată. Pe locul unde a fost casa cresc păpușoi și bostani. [...]saraiul demult nu mai

25. *Ibidem*, p. 137.

26. *Ibidem*, p. 65; Iosif Pavlinciuc, *op.cit.*

27. După cum se exprimă Boris Buzilă, *op.cit.*, p.188.

este, iar piatra de la beciu a fost folosită la multele nevoi ale colectivului. La mieznoapte a răsărit o căsuță nouă și mică în care trăiesc două fete surori, Catia și Mașa Diaconescu, foste servitoare. Acum, amândouă lucrează la colectiv și încă nu veniseră de la lucru: una e din 1922 și cealaltă din 1929. La curte am însemnat patru nucari, trei zarzări, șase meri și doi aguzi; un frumos iasmin domnește în mijlocul curții.

Vecinii au aceleași nume, doar rândul celor tineri le-a venit: Olga a lui Saridan Balmuș, Profir al lui Mihai Balmuș, Liza a lui Istrate Mălai, Gheorghe Varancuță și Anisica Barbu, Fănuță, Talmazan, Olga Buioc. Din cele trei fântâni din fața curții, au rămas două, din care numai una mai adapă vecinii.

Conducerea satului e la Crăsnășeni. Colectivului îi zice «Frunze», conducerea tot la Crăsnășeni este. Satul a crescut la 300 de gospodării. Este lumină electrică, școală nouă cu opt clase, în care trudes 11 învățători.

Clubul e în casa lui Serioja a Petrei. Punctul medical s-a aciuat în casa lui Dumitrache Barbu. Vecinul, Colea a lui Toader Zaporojanu, ține din curtea părintelui Anania, în care a sădit butași altoiți, dar nu s-a îndurat să mai mute hatul, care tot cel vechi a rămas.

Fotografia care poate să dateze de prin 1920 - 1930, am găsit-o la Frosea a Zoei Zaporojanu, fostă coristă în corul părintelui Anania. Ea mi-a vorbit cu multă căldură de părintele Anania și de C. Nastea, care prin purtarea lor părintească și-a câștigat inimile curate care zvâcneau atunci în cotlonul Bogzeștilor (totodată și-a manifestat dorul de a vedea un semn cum că fotografia a ajuns la destinație).

Am socotit că nu vor fi de prisos aceste mici amănunte, sub fotografia părinților pururi pomeniți, a celui mai învederat stătător al Bisericii noastre, pus sus, în sfeșnic, spre a lumina și dincolo și dincoace.

Cu plecăciunea cuvenită,

Varlaam²⁸.

Scrisoarea se încheia cu un *post-scriptum* cuprinzând fragmente dintr-o poezie a arhimandritului: „Albi mă năvălesc pe geam / Fiorii albelor petale, / Albă s-a pornit pe cale / Floarea unui neam / Miros tot în aste case / Și albă-i fața ei de masă / Te plâng încet, albe ciorchine / „nu mai vine!...nu

28. ANIC, fond Dudu Velicu, dosar 1347, f. 219-220.

mai vine...“/ Floarea albă de salcâm“ (din „*Pro Domo Sua*“)²⁹.

Schimburile de scrisori dintre cei doi prieteni aflați departe unul de celălalt vor continua până la moartea arhimandritului Varlaam Chiriță, petrecută în 1989, puțin după ce acesta împlinise 80 de ani. Biblioteca Episcopiei Dunării de Jos păstrează un semn al acestei prietenii. Este vorba de 100 de poezii religioase, bătute îngrijit la mașina de scris, legate sub forma unui volum cu titlul „Busuioc în grindă“, având cuprins și chiar o „editură“: „Călărașul Moldovei“. Pentru că editurile oficiale nu ar fi publicat niciodată un astfel de volum, părintele Chiriță a preferat să-l „tipărească“ cu mijloacele care i-au fost la îndemână, iar rezultatul este reușit. Trebuia să fie astfel, deoarece volumul era menit să fie dăruit lui Antim Nica. Pe pagina de gardă avem dedicația autografă a arhimandritului: „Omagiu Î.P.S. dr. Antim, Arhiepiscop de Tomis și Dunărea de Jos, de la Varlaam C. prea smerit [...]”³⁰ 24.01.1982“. Este doar una din valorile adăpostite de biblioteca Episcopiei Dunării de Jos, acest volum adăugându-se caietelor de poezii ale lui Varlaam Chiriță păstrate de Academia Română sau rămase mai departe în custodia rudelor, semn al trecerii prin veac al unei mari conștiințe românești.

29. *Ibidem*.

30. Finalul este ilizibil.